

Luka 5,17-24

Propovijed: **Isusov nauk vs. Farizejski nauk**

napisao: Danijel Dragaš

2023.

MALO O FARIZEJIMA

1. (Luka 5,17) „I jednog je dana on naučavao. Tu su sjedili i farizeji i učitelji Zakona koji bijahu došli iz svih judejskih i galilejskih sela i iz Jeruzalema. A njega je moć Gospodnja gonila da ozdravlja.“

1.1. Danas ćemo proučavati novi događaj u Bibliji. Luka počinje rečenicu riječima „jednog dana.“ Luka ne zna točno koji je to dan bio. Podsjetimo se, njegova namjera nije bila iznijeti precizne podatke o tome kada se i gdje nešto dogodilo. Njegov fokus je na samim događajima koji su se odvijali u Isusovo vrijeme i na tome zašto su ti događaji bitni za nas čitatelje.

1.2. Dalje u tekstu čitamo da su farizeji i učitelji Zakona došli slušati Isusovo učenje. Prije nego što krenemo u razlaganje teksta, želim pokušati opisati povijest farizejstva: kako su nastali, koja su bila njihova vjerovanja, koji su bili njihovi glavni motivi i slično.

1.3. Naziv „farizej“ dolazi od hebrejske riječi *perushim*, što znači „odvojeni.“ Njihovo točno vrijeme nastanka nije poznato, ali postoje pretpostavke da se to dogodilo oko 140 godina prije Krista. Znamo iz biblijskih zapisa da se Bog nije objavljivao prorocima Izraelcima od Malahije pa sve do posljednjeg starozavjetnog proroka – Ivana Krstitelja. Taj vremenski period trajao je otprilike 400 godina. Upravo u tom razdoblju nastala je sljedba zvana farizeji¹.

1.4. U Isusovo vrijeme postojalo je više skupina farizeja koje su bile aktivne u Izraelu. Živjeli su među narodom, ali su se odvajali od njega; nisu se imali običaj družiti s običnim pukom. Njihov cilj bio je da se izvana istaknu kao sveti i pobožni ljudi. Često su bili pismoznanci i učitelji Zakona. Većina rabbija koji su poučavali narod u sinagogama pripadala je farizejskoj sljedbi. Njihovo vjerovanje bilo je ovo: „Ako samo na jedan dan svaki Židov u Izraelu sprovede Mojsijev

¹ Naziv „farizeji“ dolazi od hebr./aramej. *perushim* = „odvojeni“. Skupina se oblikuje u hasmonskom razdoblju (2. st. pr. Kr.), prvi put spominje Josip Flavije. „Odvojeni“ su u smislu ritualne čistoće i posebne brige za Zakon, a ne zbog apstinencije od politike – naprotiv, imali su značajan politički i narodni utjecaj. Ključno obilježje bila je uz pisanu Toru i obvezujuća usmena predaja. Predaja o „400 godina šutnje“ proroka potječe iz rabinskih izvora (Talmud, Yoma 9b).

Zakon do kraja, Mesija će doći i zavladatai Izraelom, a onda i ostatkom svijeta!“ Zbog tog vjerovanja njihova je misija bila putovati po Izraelu i učiniti svakog muškarca Židova svojim sljedbenikom².

1.5. Neki biblijski učitelji govore da ih je u Isusovo vrijeme bilo otprilike 6000³. Sa današnje perspektive, gdje unutar neke kršćanske denominacije imamo stotine tisuća svećenika i učitelja, taj broj se možda čini malen, ali za ono vrijeme to je bio vrlo velik broj ljudi koji su htjeli sprovesti svoj nauk među običnim pukom, onima koji nisu poznavali niti provodili Mojsijev Zakon i farizejsku usmenu predaju.

1.6. Iako su često prezirali običan puk koji nije poznao Zakon, uživali su ugled i bili vrlo utjecajni u narodu – kako zbog svoje učenosti i predanosti vjeri, tako i zbog prividno uzornog života koji su živjeli pred očima naroda.

1.7. Prema farizejskom učenju, Božja milost bila je dostupna samo onima koji su sprovodili Mojsijev Zakon i njihovu usmenu predaju. Samo „oni“ su bili dostojni Božje milosti. Isus je u Evanđeljima tu njihovu usmenu tradiciju nazvao „predajom ljudskom⁴.“ Uvjereni da pojedinac može sprovesti Mojsijev Zakon, farizeji su stvorili dodatne zakone – po njihovom mišljenju obavezan i neizbježan korak naprijed. Njihova predaja trebala je služiti kao zaštitni zid⁵ oko Mojsijevog Zakona: tko se držao njihovih dodatnih zakona, gotovo sigurno nije mogao prekršiti sam Mojsijev Zakon.

1.8. Međutim, ono što jasno vidimo u Evanđeljima jest da su njihovi zakoni bili nemilosrdni i pogubni, kako za pojedinca, tako i za društvo. U želji da zaštite Mojsijev Zakon, stvorili su sustav koji je zastrašivao ljude i nametao im neizvedive zahtjeve⁶. Htjeli su kontrolirati običan puk strahom – i u tome su bili vrlo uspješni.

1.9. Unutar farizejstva postojali su pismoznanci, učitelji Zakona, književnici – sve su to sinonimi za učitelje Zakona. Njihova zadaća bila je poučavati narod o Zakonu, bilo pismeno, bilo usmeno. Većina učitelja Zakona dolazila je iz farizejske sljedbe, dok je manjina pripadala saducejima. Saduceji su, za razliku od farizeja, bili otvoreni prema svijetu i njegovim tadašnjim filozofijama. Bili su snažno politički orijentirani, a većina članova potjecala je iz aristokratskih obitelji. Teološki su se snažno razlikovali od farizeja: nisu vjerovali u uskrnuće, u anđele, u povratak Mesije niti u Božji sud nad zemljom. Za njih je Stari Zavjet bio tek zbirka mudrosti

² Matej 23,15

³ Brojka od oko 6000 farizeja u Isusovo vrijeme dolazi iz antičkog izvora: židovsko-rimski povjesničar Josip Flavije u *Židovskim starinama* (XVII, 2,4) i *Židovskom ratu* spominje da je za Heroda Velikog bilo oko 6000 farizeja. To se često citira u biblijskoj literaturi i propovijedima.

⁴ Matej 15,1–3.6.9; Marko 7,7–9.13

⁵ „Ograda oko Tore“ (*Pirke Avot* 1:1). Iz te predaje razvila se Mišna s konkretnim pravilima: 39 zabranjenih radova na Šabat (*Shabbat* 7:2), pranje ruku prije jela (*Yadayim* 1:1), odvajanje desetine čak i kod kupljenih plodova (*Demai* 2:2), propisana vremena za recitiranje *Šema* (*Berakhot* 1:1), te miraz u slučaju razvoda (*Ketubot* 4:4).

⁶ Katolička Crkva kroz povijest uvela je različita pravila koja su mnogima otežavala vjernički život: zabrana posjedovanja i prijevoda Biblije na narodni jezik (srednji vijek), brojni obvezni postovi i nemrs, obvezni celibat svećenika (od 12. st.), praksa i zloupotreba indulgencija (kasni srednji vijek), te interdikti kojima bi cijele zajednice ostale bez sakramenata. Katolička Crkva držala je brak nerazrješivim, pa su žene često ostajale vezane i u teškim okolnostima.

kako najbolje živjeti ovdje i sada. Vjerovali su da je ovo jedini život koji čovjek ima, a nakon smrti nema ničega. Po tom uvjerenju, Bog za njih nije morao ni postojati. Zbog tih razlika, često su bili u sukobu s farizejima.

ODNOS IZMEĐU BOGA OCA I NJEGOVOG SINA, ISUSA KRISTA

2. Ok, idemo u tekst. Čitamo na samom početku da su farizeji i učitelji Zakona došli iz svih krajeva Judeje, Galileje i Jeruzalema da čuju učenje čovjeka zvanog Isus. Ovdje se radi o velikom broju farizeja i pismoznanačica koji su došli čuti i vidjeti Isusa. Isusova popularnost bila je tada na samom vrhuncu slave, i to jasno vidimo po ovom tekstu. Farizeji i učitelji Zakona sigurno ne bi došli u tolikom broju da on nije bio toliko poznat.

2.1. Dalje u tekstu čitamo da je Isusa „moć Gospodnja“ gonila da ozdravlja. Pitanje koje sam se ja postavio je ovo: zašto bi autori Biblije pisali da je „moć Gospodnja“ bila prisutna dok je Isus ozdravljao ljude? Ako je Isus imao autoritet kao Bog svemogući da ozdravlja koga hoće, kada god hoće, zašto onda autori pišu da je „pun Duha Gospodnjeg ozdravljao mnoštvo“? Je li Isus mogao bez prisustva Duha svoga Oca činiti čudesa sam po sebi? Sve su to legitimna pitanja.

2.2. Sve više vjerujem da Isus nije mogao ništa činiti bez prisustva Duha Gospodnjeg. Iako Isus u Evanđeljima ističe da mu je Otac sve predao u ruke, on odmah nakon toga govori svojim učenicima: „*Ne brinite se, ja ne činim ništa što nije u skladu s voljom mog Oca.*“ Po pisanju autora Biblije možemo zaključiti da su i oni upravo tako gledali na odnos između Boga Oca i njegova Sina, Isusa Krista⁷.

2.3. Kako je točno izgledao odnos između Boga Oca i njegova Sina, Isusa Krista? Mislim da to ne možemo do kraja definirati. Biblija nam ne daje točan i jasan odgovor na to pitanje. Ponudit ću nekoliko mogućnosti:

1. Znamo da se Isus često povlačio u osamu da se moli. Možda mu je Otac tada u detalje govorio što će se sljedeće dogoditi i što on treba učiniti – sličan odnos kakav su imali starozavjetni proroci s Bogom⁸.
2. Druga mogućnost je da mu je Otac samo u grubo pokazivao svoj plan, a Isus je sam morao odlučiti kako ga provesti.
3. Treća mogućnost: Isus, kao bezgrešno biće i jedinstven čovjek, imao je uvid u Božju mudrost kakav nijedno ljudsko biće prije njega nije imalo. Možda je toliko bio sjedinjen s Ocem da je kroz situacije koje su mu se događale, kroz proučavanje Tore, kroz svjedočanstvo njegove majke Marije, oca Josipa, anđela i drugih – da će on biti Mesija – mogao prepoznati što Bog u određenom trenutku čini, zašto to čini i kome to čini. I upravo zbog te posebne sjedinjenosti s Ocem znao je kako treba postupiti i reagirati u svakoj situaciji. Znao je da je njegov Otac vjeran svome planu, i poznavajući srž tog plana, mogao je govoriti i činiti ono što je bilo po volji Oca.

⁷ Ivan 5,19; Ivan 5,30; Luka 4,18; Djela apostolska 10,38; Ivan 14,10

⁸ Izlazak 33,7.11; Brojevi 12,6–8; 1 Kraljevima 19,9–13; Izaija 6,1–8; Jeremija 1,4–10; Habakuk 2,1; Daniel 9,20–22

4. Četvrta mogućnost: Isus, kao vječan Bog, zna što će se sljedeće dogoditi. Kako zna? To je njegov plan, to je realnost koja je kroz njega stvorena, i zato u skladu s tim planom reagira na svaku situaciju.

2.4. Po meni, prve tri mogućnosti koje sam naveo realno su moguće, a možda sve zajedno tvore cjeloviti opis odnosa Isusa i njegova Oca. Za razliku od kršćanske tradicije koja uči da je Isus imao apsolutni autoritet činiti što god želi kad god želi, ja osobno vjerujem da nije mogao! Zašto je to uopće toliko bitno? Vjerujem da ću odgovor na to pitanje pokazati kroz razlaganje teksta koji je ispred nas.

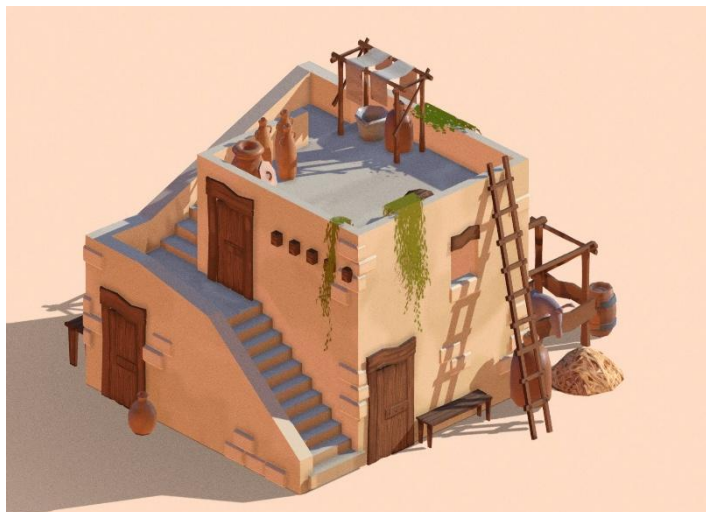
2.5. U očima crkvene teologije, ovaj tekst u kojem Isus oprašta grijehe pojedincu kroz povijest je uvijek bio dokaz njegova Božanstva i autoriteta koji ima kao Bog. Ako je to tako, ja sam s tim u redu. Ali, kao što sam mnogo puta i ranije rekao – i oprostite mi na ponavljanju – ako je Isus kao čovjek došao pokazati put drugom čovjeku, onda i ovaj događaj ispred nas treba promatrati s tom perspektivom u umu. Vjerujem da ovaj događaj nudi mnogo više nego samo potvrdu Isusova Božanstva. Moje osobno mišljenje je ovo: glavna Isusova namjera ovdje bila je suočiti farizeje s činjenicom koliko je njihova usmena tradicija pogrešna. U ovom događaju Isus će ih teološki suočiti s njihovim krivim vjerovanjem.

NJIHOVA VJERA JE SNAŽNA

3. Ok, idemo dalje s tekstom. **(Luka 5,18-19)** „I, evo, ljudi dođoše noseći na postelji čovjeka koji bijaše uzet. Željeli su ga unijeti unutra i staviti pred Isusa. Kako zbog mnogo ljudi nisu pronašli kuda bi ga unijeli, popeše se na krov te ga kroz crepove spustiše, ujedno s posteljom, u sredinu pred Isusa.“

Židovska kuća u Isusovo vrijeme

Kuće su bile kockastog oblika, građene od kamena, s jednom etažom i velikim unutarnjim prostorom. Vanjski dio služio je za životinje. Krov je bio ravan s blagim nagibom za skupljanje kišnice — nijedna kap nije se smjela izgubiti. Na krovu se sušila odjeća, čuvao alat, ali i molilo pod zvijezdama. Bio je važan društveni i duhovni prostor, pa je zbog sigurnosti imao zaštitnu ogradu. Vrlo je vjerojatno da se i ovaj događaj zbiva upravo u takvoj kući.

3.1. Čitamo da su neki ljudi na postelji nosili svog paraliziranog prijatelja u namjeri da ga Isus izliječi. Ovaj događaj odvija se unutar jedne kuće. Čija je to kuća? Je li to kuća nekog od Isusovih učenika? Mislim da nije. U Evanđelju po Marku 1,40 – 2,2 čitamo da je Isus nakon ozdravljenja gubavca neko vrijeme proveo izvan grada poučavajući narod. Poslije toga odlučio se vratiti u Kafarnaum, točnije u svoj dom. I kada je narod čuo da se Isus vratio, opet su navalili na njega – u njegovu kuću gdje je živio. Prema Evanđelju po Marku možemo pretpostaviti da se ovaj događaj odvija unutar Isusova doma.

3.2. Ok, po tekstu možemo zaključiti da su želja i vjera u ovim ljudima bile snažne! Čitamo da su odlučili „popeti“ se na krov u namjeri da spuste svog paraliziranog prijatelja ispred Isusovih nogu unutar kuće. Da bi to učinili, morali su skinuti dio krova, napraviti otvor, svezati svoga prijatelja koji je bio na nosilima i polako ga spustiti unutar kuće gdje se nalazio Isus i mnoštvo naroda. To nipošto nije bio jednostavan zahvat. Možda bi netko drugi odustao već pri pogledu na mnoštvo ljudi. Možda bi netko odustao kada bi ugledao farizeje koji stoje među narodom. Ali ne i oni! U srcima ovih ljudi nije postojala misao: „*Nemoguće je dovesti našeg prijatelja pred Isusa.*“ Njihova vjera učinila ih je hrabrima i odlučnima da provedu u djelo ono što i jesu na kraju učinili. Nitko i ništa nije ih moglo spriječiti da dođu do čovjeka zvanog Isus. Drugim riječima, za njih je Isus, koji već mjesecima tvrdi da je Mesija, Sin Božji, bio vrijedan svakog napora. Oni su vjerovali da je to istina i zato su do njega došli pošto-poto.

3.3. (Luka 5,20) „A on, vidjevši njihovu vjeru, reče: 'Čovječe, oprošteni su ti grijesi.'“

3.4. Čitamo u tekstu da je on (Isus), kada je „vidio“ njihovu vjeru, rekao: „Čovječe, oprošteni su ti grijesi!“ Vjerujem da Luka ovdje želi istaknuti upravo to – da je Isus „vidio“ njihovu vjeru. Idemo dalje s tekstem, ali neka ta riječ „vidio“ ostane s vama jer ćemo se kasnije vratiti na nju.

ISUSOV NAUK vs FARIZEJSKI NAUK

4. (Luka 5,21-24) „Nato književnici i farizeji počеше premišljati: 'Tko je ovaj što izgovara bogopogrde? Tko može opraštati grijehе, osim samoga Boga?' A Isus, poznajući njihove misli, reče im: 'Zašto tako mislite u srcima svojim? Što je lakše reći: Oprošteni su ti grijesi, ili reći: Ustani i hodaј!? Ali da znate da Sin Čovječјi ima vlast na zemlјi opraštati grijehе: Zapovijedam ti - reče uzetome - ustani, uzmi postelјu svoju i idi kući svoјој!'“

4.1. U ovim stihovima vidimo negodovanje od strane farizeja i učitelja Zakona. Oni su bili šokirani Isusovom izjavom. Ispred njih je, u njihovim očima, stajao heretik koji je sigurno došao od samog oca laži – sotone. Vjerujem da su farizeji jedva čekali da Isus izgovori nešto slično. Zašto? Po Evanđeljima možemo zaključiti da su većinom farizeji i književnici tražili priliku da uhvate Isusa u riječi, da ga osramote pred narodom. Postojala je manjina koja to nije činila, ali većina je Isusa smatrala prijetnjom. Zašto? Zato što su gubili sljedbenike, a s njima i moć koju su do tada imali nad običnim pukom. Ti farizeji, koji među sobom misle protiv Isusa, nisu došli s otvorenim srcem slušati njegovo učenje. Oni su došli da ga ponize, da ga prikažu ludim pred narodom. I njegove riječi: „Oprošteni su ti grijesi“ bile su im savršena prilika za to.

4.2. Dalje u tekstu čitamo da je Isus, poznajući njihove misli, rekao: „Zašto tako mislite u srcima svojim?“ Pitanje izranja: je li Isus ovo rekao kao Bog, koji poznaje misao svakog čovjeka, ili kao

jedan od nas – čovjek – koji poznaje srce i mentalitet farizeja? Može biti i jedno i drugo. Ali skloniji sam vjerovati ovom drugom. Zašto? Zato što je Isus odrastao u kulturi u kojoj su farizeji bili sastavni dio društva. Učitelji koje je slušao u sinagogama kroz svoj život bili su farizeji. Isus, kao onaj koji je revno proučavao Toru, sigurno je mnogo puta bio u njihovom društvu i raspravljao o teološkim pitanjima. On je, kao čovjek, „poznavao“ njihovo učenje i teološka uvjerenja, i zato je znao kako će reagirati na njegovu izjavu. Kako bi rekli ljudi: „*On je znao kako oni dišu!*“

4.3. I Isus nije bio jedini koji je znao kako farizeji dišu. Apostol Pavao bio je jedan od njih, i zato je dobro znao što većina njih misli u svojim srcima. Imam i ja prijatelja, dragog brata u Kristu, koji je cijeli život član jedne kršćanske denominacije. U razgovoru s njim došao sam do zaključka da on točno zna što smije, a što ne smije reći pred svojom zajednicom. Siguran sam da on „poznaje“ njihove misli, siguran sam da zna njihova teološka uvjerenja.

4.4. Ok, što su točno farizeji mislili u svojim srcima? Njihova teološka struja vjerovala je i učila otprilike ovo: „Pojedinač koji je dostojan oprosta i milosti Božje jest onaj koji doslovno provodi u svom životu Mojsijev Zakon i usmenu predaju starješina.“ Kako si mogao znati da je netko dostojan Božje milosti? Farizeji su tvrdili da oni imaju ključ odgovora na to pitanje. Ako bi netko odlučio postati njihov sljedbenik, oni bi ga kroz proces poučavanja uvodili u Mojsijev Zakon, učili bi ga svojoj usmenoj tradiciji – kako se oblačiti, kako postiti, gdje i kako se moliti, pa čak i kako pridobivati druge da postanu sljedbenici njihove sljedbe. S vremenom, jedan farizej je za drugoga mogao reći: „*Njegovi su grijesi oprošteni.*“ Oni su znali da samo Bog može opraštati grijehe, ali to nije mijenjalo činjenicu da su vjerovali kako upravo oni drže ključ spasenja. Duboko u sebi smatrali su da je samo pripadnik njihove sljedbe dostojan Božjeg oprosta. I to se jasno vidjelo u njihovim plodovima: bili su samopravedni i iznad drugih.

- Drugim riječima, oni su imali vlast opraštati grijehe. -

4.5. Ako ovaj događaj promatramo iz te perspektive, onda zaključujemo da farizeji nisu bili ljuti na Isusa zato što on želi dokazati da je Bog. Oni su bili ljuti jer si je jedan običan čovjek iz Nazareta, koji nije pripadao njihovoj sljedbi, uzeo pravo odlučivati kome je Bog oprostio, a kome nije! Ne samo to – Isus se usuđuje reći da su oprošteni grijesi onima koje su farizeji nazivali otpadnicima društva. Njihov izraz za takve ljude bio je „obični grešnici“, a oni su ih s visoka prezirali. A upravo za te ljude Isus sada govori: „*Oprošteni su vam grijesi.*“ Mogu samo zamisliti kako je ta rečenica zazvonila u ušima farizeja. U srcima su sigurno mislili: „*Oprošteni grijesi običnim grešnicima? Ovaj čovjek je potpuno lud! Kako ga nije sram to reći? Kako ga nije sram sramotiti našega Boga, koji daje milost samo onima dostojnima oprosta – a to smo mi!*“ Bijes je sigurno ispunio srca samopravednih farizeja. Ali Isus, poznajući njihova srca, htio ih je uhvatiti u laži koju vjeruju, htio im je otvoriti oči i pomoći da uvide koliko su u krivu.

4.6. Što je Isus znao o Bogu Ocu, a da farizeji nisu? Isus je znao da Bog može oprostiti kome god hoće, kada god hoće i gdje god hoće. Bogu ne treba denominacija, sljedba ni religijska ustanova da bi oprostio grijehe pojedincu. Oprost je dar Božji, kako kasnije i Pavao piše⁹. Samo On odlučuje kome će dati milost, a kome neće. Nitko nije dostojan Božje naklonosti. Nitko svojim djelima ne može zaslužiti oprost u očima Božjim. Isus je znao da je to istina – i Pismo

⁹ Efežanima 2,8–9; Rimljanima 3,23–24; Kološanima 2,13–14; Titu 3,5–7

svjedoči da je to istina! Uz to, Isus je imao i mudrost kroz koju je mogao prepoznati komu je njegov Otac oprostio.

4.7. U slijedećoj propovijedi nastavljamo dalje s istim događajem.